

Håndboken

Ordlister

Kalkulatorer

Favoritter

Innstillinger

[Kliniske kapitler](#) [Førstehjelp](#) [Råd til helsepersonell](#) [Akuttmedisinske tilstander](#) [Hyperglykemi, akuttbehandling](#)

Hyperglykemi, akuttbehandling

Sist revidert: 18.12.2018

Sist godkjent av: Terje Johannessen, professor i allmenntilstander | [Vis mer](#)

Hyperglykemi med alvorlig ketoacidose (diabetes type 1)

- Akutt, livstruende tilstand - diabetes koma eller prekoma¹
- Utløsende årsak
  - Ofte utløst av akutte infeksjoner, annen interkurrent sykdom og stress kombinert med behandlingssvikt
- Sykdomsbildet
  - Kan være dramatisk med magesmerter (særlig hos barn), kvalme og oppkast, sterkt nedsatt allmenntilstand, hyppig vannlating, slapphet, hyperventilasjon, synsforstyrrelser og ev. varierende grad av bevissthetstap
- Klinisk
  - Finner man hyperventilasjon (acetonlukt), dehydrering, lavt blodtrykk, ofte lav kroppstemperatur og ev. bevissthetstap
- Biokjemisk
  - Sjekk blodsukker, ketoner i urin, syre-base status
  - Finner høyt blodsukker, ketonemi, ketonuri, acidose og ulike sekundære biokjemiske endringer
- Differensialdiagnose
  - Ved tvil om differensialdiagnosen overfor hypoglykemisk koma, kan man sette 10 g glukose i.v.. Hos barn: 0,5–1,0 g/kg kroppsvekt

Prehospital behandling

- Før avreise legges inn storkalibret venflon og infusjon med fysiologisk saltvann (NaCl 9 mg/ml) startes²
- Rask transport
- Infusjon
  - En liter gis raskt over 30-60 min, deretter etter behov (ev. 0,5 liter hver 2. time)
  - 6 E hurtigvirkende insulin tilsettes intravenøs væske dersom blodglukose er > 20 mmol/L og

lang transportvei (> 1 time)

- Er man i tvil om koma skyldes høyt eller for lavt blodsukker, gis glukose i.v., ikke insulin
- Husk å opplyse mottakende sykehus om hvilken behandling som er gitt

□ Sykehusbehandling

- Salt- og væskebehandling
  - Rask og tilstrekkelig salt- og væsketilførsel for å erstatte salt- og væsketap: NaCl 9 mg/ml, 1-1,5 liter første timen, deretter etter behov, ofte opptil 5 liter eller mer første 12 timer
  - Langsommere infusjon ved hjertesvikt og hos eldre og svake pasienter
- Insulin
  - Hurtigvirkende insulin i små doser, enten kontinuerlig i.v. eller i.m. hver time
  - Insulininfusjon skal ikke påbegynnes før s-kalium > 3,3 mmol/L
  - Når hypokalemi er utelukket, gis en bolusdose hurtigvirkende insulin 0,1 IE/kg ved blodglukose > 20 mmol/L, etterfulgt av intravenøs infusjon med 9 mg/ml NaCl 500 ml med 50 E hurtigvirkende insulin (= 0,1 E/ml) (NovoRapid, Humalog og Actrapid kan brukes)
    - Det gis 60 ml (= 6 E/t) per time av denne løsningen via infusjonspumpe
  - Optimalt glukosefall er 4-5 mmol/time. Reduser infusjonstakten dersom blodglukosenivået faller fortere. Hvis utilfredsstillende effekt, gis ny bolus og infusjonstakten økes
  - Det er viktig ikke å seponere insulin fordi ketonproduksjonen da vil ta seg opp igjen
  - Ved raskt fall i blodglukose gis ev. ekstra glukoseinfusjon.
- Kalium
  - Kaliumtilførsel er som regel nødvendig, og gis etter at prøvesvar foreligger
  - Serumkalium må overvåkes nøye hver annen time
  - KCl tilsettes rehydreringsvæsken, til å begynne med 20 mmol/L NaCl. Ved s-kalium < 3,5 mmol/L gis KCl 40 mmol/L NaCl. Ved hyperkaliemi gis ikke kaliumtilskudd. Kaliumtilskudd forutsetter god timediurese.
- Komorbiditet
  - Utløsende infeksjoner (NB! infeksjoner uten feber) eller andre sykdommer behandles
- Syre-base
  - Hvis pH < 6,9, kan man gi bikarbonat 100 mmol med 20 mmol KCl, i f.eks. 400 ml 0,9 % NaCl, i løpet av 2 timer. Ved pH fortsatt < 7,0 etter 2 timer, gjentas samme infusjon i 2 timer hver 2. time til pH > 7,0
- Fosfattilførsel?
  - Kan være aktuelt senere i forløpet avhengig av blodverdiene
- Ventrikkelaspirasjon og sug
  - Anbefales hos komatøse pasienter da det ofte foreligger ventrikkeldilatasjon og -parese med stor fare for brekning og aspirasjon

Overvåkning

- Heparinisering og registrering av sentralt venetrykk
  - Kan være nødvendig ved betydelig dehydrering hos pasienter med hjerte- og karsykdom
  - Som tromboseprofylakse gis Fragmin 5000 E x 1 subkutant.
- Kardiologisk overvåking
  - Anbefales på grunn av risiko for alvorlig arytmi og ev. hjertestans som følge av hypokalemi
- Måling av timediurese med blærekateter
  - Er ofte nyttig for rask diagnose av prerenalt eller renalt betinget oliguri
- Regelmessig biokjemisk overvåking
  - Måling av glukose, syre-base (venøst), Na, K og Cl gjentas etter en time

- Hvis tilfredsstillende effekt av behandling, måles glukose, syre-base, Na, K, Cl hver 1.–2. time de første 6 timene, deretter hver 3. time og så hver 4. time).
- Blodsukkeret
  - Bør ikke senkes for mye, jfr. ovenfor
- Hjerneødem?
  - Er en sjelden, men alvorlig senvirkning er hjerneødem
  - Årsaken er usikker, men kan skyldes raskt fall i blodsukkeret
  - Ødemet opptrer vanligvis når den kliniske og biokjemiske situasjon synes å bli stabilisert
  - Mentale endringer eller bevissthetsendring i denne fasen bør føre til rask CT-undersøkelse og ev. tiltak (antiødembehandling (mannitol og glukokortikoider))
- Når pasienten kan spise og drikke, gis insulin subkutant. Den intravenøse insulintilførselen må opprettholdes et par timer etter at den første subkutane insulininjeksjonen er satt

□ Hyperglykemisk, hyperosmolært diabeteskoma uten ketoacidose □

- Helst hos pasienter over 70 år med type 2-diabetes
- Karakteristika
  - Utvikler seg gjerne langsomt med tiltakende slapphet, redusert bevissthet og kliniske tegn til uttørring
- Utløsende årsak
  - Er ofte infeksjon eller annen interkurrent sykdom som hjerteinfarkt eller hjerneslag, men det kan også skyldes store doser diuretika, glukokortikoider og inntak av store mengder sukkerholdige leskedrikker
- Blodsukker
  - Er som regel over 30 mmol/L
- Andre biokjemiske markører
  - Osmolalitet > 320 mosmol/L, pH > 7,3 og serum-hydrogenkarbonat > 15 mmol/L
  - Det er glidende overgang mellom ikke-ketotisk og ketotisk hyperglykemi. Ikke-ketotisk hyperglykemi kan gi lett positiv reaksjon på ketonlegemer i urinen pga. faste

□ Behandling

- Er prinsipielt som beskrevet ved ketoacidose
- Anbefalingene nedenfor er basert på Norsk legemiddelhandbok²
- Pasienter med hyperosmolært koma har ofte en svær dehydrering med væsketap opp mot 10 liter
- Væsketilførsel
  - Nøye overvåket individualisert væsketilførsel
  - **Natriumklorid** (9 mg/ml) i.v. 15-20 ml/kg/time de første to timene
  - Videre væskeinfusjon styres etter b-**glukose** og diurese (> 0,5 ml/kg/t)
  - Væskebehandling i seg selv gir glukosefall. B-**glukose** bør falle < 5 mmol/L/t. Det er viktig å unngå overhydrering pga. fare for hjerte- og /eller nyresvikt
  - Etter en time gis **kaliumklorid** (40–80 mmol) hvis diuresen er god. Infusjonshastighet 10–20 mmol/time
  - Når blodsukker kommer ned mot 15 mmol/L, går man over til **glukose**-insulininfusjon (1000 mg **glukose** 50 mg/ml med 10–15 IE hurtigvirkende **insulin** gitt over 4–12 timer)

- **Insulin**
  - Gi insulininfusjon i.v. med 500 ml NaCl 9 mg/ml med 50 E hurtigvirkende **insulin** (= 0,1 E/ml) (NovoRapid, Humalog eller Actrapid). Det gis initialt 40 ml (= 4 E/t), bruk infusjonspumpe. Ved kalium < 3,6 gi 1E/t
  - Ved forsinkelse (> 1 time) av oppstart av infusjon og blodglukose > 20 mmol/L, kan det gis 4–8 E (maks 0,1 E/kg) hurtigvirkende **insulin** i.v. som bolusdose
  - Blodglukose bør ikke falle raskere enn 5 mmol/time (teoretisk mulig risiko for hjerneødem ved for raskt fall). Ved raskt fall i blodglukose gis ev. ekstra glukoseinfusjon
  - **Insulin** har kort halveringstid i blodet (ca. 5 min.). Når i.v. insulintilførsel stanses, er pasienten snart uten **insulin** om det ikke er satt **insulin** subkutant
  - **Insulin**-infusjonen skal overlape med overgang til subkutan administrering, minst 4 timer for langtidsvirkende **insulin** og minst 1 time ved hurtigvirkende **insulin**. Pasienten skal kunne spise og drikke før oppstart med subkutant **insulin**. Dersom dette ikke følges, kan pasienten på nytt utvikle ketoacidose
- **Kalium**
  - > 5,0 mmol/L: ingen tilskudd
  - 3,0 – 5,0 mmol/L: 10 mmol/time. KCl kan ev. tilsettes rehydreringsvæsken
  - < 3,0 mmol/L: 20 mmol/time. Telemetri anbefalt
  - KCl bør ideelt sett gis på separat infusjonspumpe: tilsett 50 mmol KCl i 500 ml NaCl 9mg/ml (=0,1 mmol/ml)
  - Kaliumtilskudd forutsetter diurese på > 0,5 ml/kg/time. Mål er p-kalium 4,0-5,0 mmol/L
- **Bikarbonat**
  - Behandling med bikarbonat kan vurderes ved alvorlig acidemi med pH < 6,9 forsøksvis 100 mmol NaHCO₃
  - Ved fortsatt pH < 7,0 gjentas infusjonen hver 2. time. Svak evidens for indikasjon og effekt
- **Hjerneødem?**
  - Ved langvarig bevisstløshet bør behandling mot hjerneødem overveies

Overvåkning

- **Biokjemisk overvåkning**
  - **Glukose**, syre/base, natrium, kalium, klorid, urea og kreatinin, serumosmolalitet samt ketoner i urinen måles initialt
  - **Glukose**, syre-base (venøst), natrium, kalium og klorid i blod gjentas etter en time
  - Hvis tilfredsstillende effekt av behandling, måles **glukose**, syre-base, Na, K, Cl hver 1.–2. time de første 6 timene, deretter hver 3. time og så hver 4.–6. time første døgn (tidligere hvis blodglukose har falt < 14 mmol/l)
- **Diurese**
  - Urinkateterisering for å måle timediurese
  - Timediuresen etter kateterisering bør måles
- **Aspirasjon**
  - Ventrikkelsonde legges ned ved kvalme og brekninger
- **Sentralt venetrykk**
  - Følges hos pasienter med risiko for overhydrering på grunn av fare for hjertesvikt og hjerteinfarkt
- **Kardiologisk overvåkning**
  - Anbefales på grunn av risiko for alvorlig arytmi og hjertestans som følge av elektrolyttforstyrrelser og hypovolemi

Kilder

Referanser

1. Kitabchi AE, Hirsch IB, Emmett M. Diabetic ketoacidosis and hyperosmolar hyperglycemic state in adults: Treatment. UpToDate, last updated Oct 17, 2014 . [UpToDate](#)
2. Julsrud Berg T. Diabetes mellitus. Norsk legemiddelhåndbok per 19.09.2018.

Fagmedarbeidere

- Terje Johannessen, professor i allmenntmedisin, Trondheim

På grunn av kunnskapsendring, manglende konsensus blant faglige autoriteter, individuelle forhold i hver enkelt konsultasjon og mulighet for menneskelig feil, kan NHI ikke garantere at alle opplysninger i NEL er korrekte og fullstendige i alle henseender.

- Om NEL
- Fagmedarbeidere
- Hjelp
- Kontakt

Norsk Helseinformatikk
AS
Vestre Rosten 79, 7075
Tiller
Telefon: (+47) 73 89 47
50
E-post: [nhi\(at\)nhi.no](mailto:nhi(at)nhi.no)

Designet for å
hjelpe leger og
annet
helsepersonell
i en presset
hverdag

Terje Johannessen,
professor i
allmenntmedisin og
grunnlegger av NEL,
Medibas og Deximed

På grunn av
kunnskapsendring,
manglende konsensus
blant faglige autoriteter,
individuelle forhold i hver
enkelt konsultasjon og
mulighet for menneskelig
feil, kan NHI ikke
garantere at alle
opplysninger i NEL er
korrekte og fullstendige i
alle henseender.

- Forbehold
- Om
informasjonskapsler

Vi følger HONcode prinsippene. Verifiser her.

Som bruker av NEL fra NHI.no aksepterer du NELs lisensvilkår og personvernerklæringen. Copyright © 2020 Norsk Helseinformatikk.